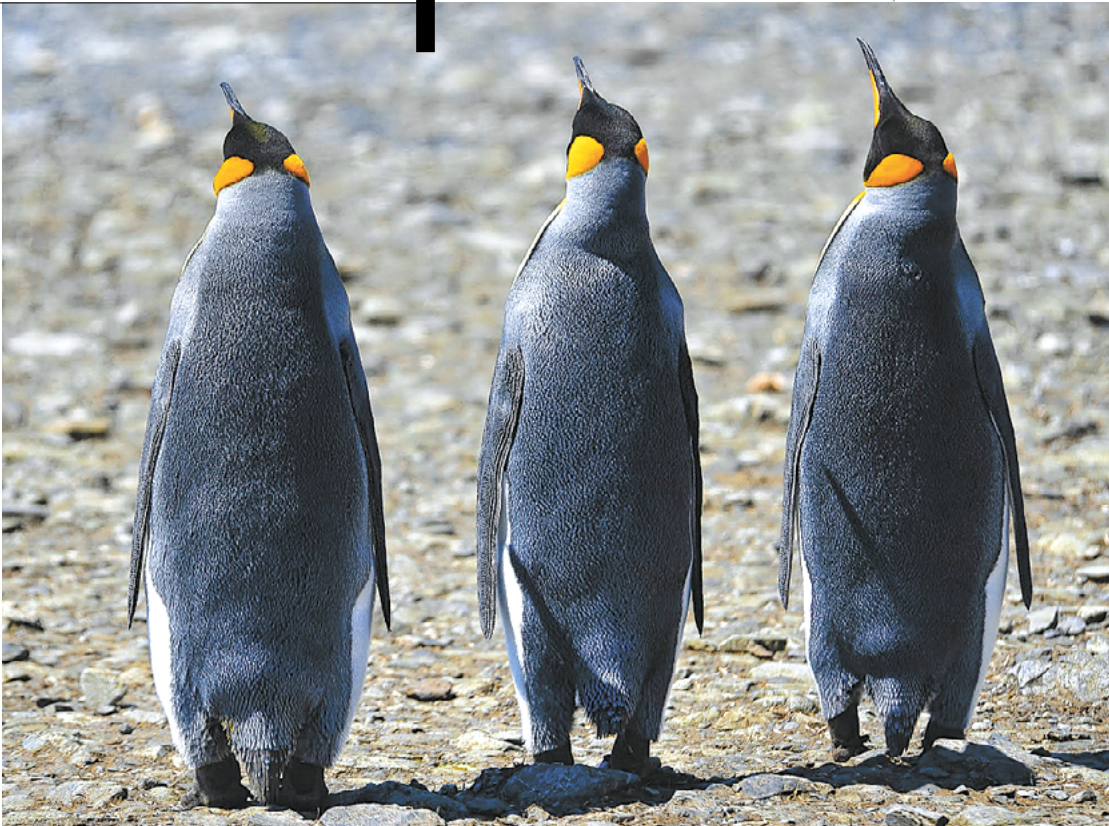

תיירות

← **חופשות בחו"ל**

המסע לאנטארטיקה

בימים אלה מציינים 100 שנה למסע החקר של מגלה הארצות ארנסט שקלטון וצוותו לחציית יבשת אנטארקטיקה, והצלחתו להשיב את כל צוות המשלחת בשלום, לאחר שספינתם, ה"אנדירונס", נלכדה בקרח והתרסקה. **גליה גוטמן** יצאה לאנטארקטיקה בעקבות שקלטון, גיבור ילדותה

ב־5 בנובמבר 1914 הגיעה למפרץ

Stromness שבאי **סאות'** ג'ורג'יה (**South Georgia**) - הנמצא בדרום האוקיינוס האטלנטי, 1,300 קילומטרים מזרחית לכף הוורן - הספינה אנדירונס (Endurance), כשעל סיפונה 28 חברי המשלחת המלכותית לחציית יבשת אנטארקטיקה, ב**מיקודו של אונסט שקלטון** (Shackleton). במהלך החודש שבו שהו במקום, שקלטון התייעץ עם קפטנים של ספינות ציד הלווייתנים שהרבו לשייט באותם ימים בים Weddell הוורע בקרחונים, ויצר עמם קשרי כבוד וידידות. האם יכול היה לדמיין את נסיבות חזרתו לכאן בדגל, כשנה וחצי מאוחר יותר, כדי להועיק עזרה, ולימים אף להיקבר לא רחוק מכאן, ב־Grytviken?

8 בדצמבר 2014, 54°09′S 54°54′W﻿ / ﻿54 מעלות ותשע דקות קו רוחב דרום﻿ / . בשעות הבוקר הספינה שלנו, Plancius, הטילה עוגן במפרץ Stromness. ירדנו לסירות הוורדיאק (סירות גומי המצוידות במנוע) ובתוך זמן קצר כבר פילסנו דרך בין מאות אריות ים (Antarctic Fur seal), שהתגוררו בחוף ועל מדרונות הגבעות. פרוות אריות הים קצרה ועבה, צבעה נע בין אפור (לנקבות ולצעירים) לחום כהה (לזכרים הבוגרים), וקל היה לבלבל בינם לבין הסלעים הרבים בשטח. הזכרים לא מצטיינים בנימוסים, ורצוי מאוד לא לדרוך עליהם בטעות ולחטוף נשיכה.

ההרואי של הגילויים האנטארקטיים. תוכניתו של שקלטון, או בן 40, תוארה כ"נועות עד חצופה", אבל זה היה הוא: מגלה ארצות מהזן הקלאסי, הרפתקן, מנהיג מלידה, רומנטי, ובטוח בעצמו עד שחצונות. המטרה הייתה לחצות ברגל ובמוחלות רתומות לכלבים את יבשת אנטארקטיקה דרך הקוטב הדרומי. ה־Endurance הייתה אמורה להפליג דרומה בים Weddell, להטיל עוגן בחופה המערבי של אנטארקטיקה - ומשם לחצות עד לים Ross שבצדה האחר, מהלך של כ־2,880 קילומטרים ברגל. המשלחת מעולם לא הגיעה לאנטארקטיקה, אבל סיפור הישרדותה האפי נגד כל הסיכויים הפך סמל לעמידות, לנחישות, ומעל לכול - למנהיגות.

8 בדצמבר 2014. אחר הצהריים כבר עגנו ב־Grytviken, כ־35 קילומטרים מזרחית ל־Stromness, שלדי המתקנים של תחנת עיבור הלווייתנים, שהחלה לפעול כאן ב־1904, מהווים אנדרטת רפאים לטבח המתמשך שביצע האדם, עד שכמעט המיט שואה על מלכי האוקיינוסים המופלאים האלה. אריות ים ופילי ים (Elephant seal, מהגרולים שבטורפים הימיים היונקים) שוטטו בין המבנים, נבחו, שאגו, נחרו והשמיעו גרעפטים אדירים.

אורכו של פיל ים בוגר יכול להגיע לחמישה מטרים כמעט, משקלו לכארבע טונות וחוטמו מוכיר חרק של פיל. גורים של פילי ים תקעו בנו מבט משתאה בעיניהם העגולות והתמימות והתאמנו בשחייה בין פינגווינים וגרוטאות של ספינות דיג חלודות - עד לפני כמה עשרות שנים אימת כל בעלי החיים הימיים האלה - שעור לא נמצא התקציב למשותן ממימי הנמל במפרץ היפה הזה. קשה למצוא מראה הווי מזה.

Grytviken הוא מקום מושבו ההיסטורי של הממשל הבריטי. מאותם הימים נותרו במקום כנסייה ובית דואר, שממנו אפשר לשלוח גלויה לעולם. המוויאון הקטן שבמקום מספק הצצה מרתקת לחייהם של ציירי הלווייתנים ולעולמם, כמו גם לטבע של האי ולהיסטוריה שלו. העשירי ב"עשרת הריברות" של התחנה באותם ימים גלגל אותנו מצחוק: לא תענג את עצמך). Thou shalt not enjoy thyself at all

בחודשי הקיץ האנטארקטי הקצר (נובמבר-מארס) פועלת במוויאון חנות מזכרות חמודה, ומובן שקנינו חולצות טי עם התצלום המפורסם של האנדירונס ומזכרות שונות. במבנה הסמוך מוצגת רפליקה של הסירה שבה הפליגו שקלטון וחמישה מאנשיו לסאות' ג'ורג'יה כדי להועיק עזרה אחרי שספינתם נלכדה בקרח (ועל כך בהמשך). במקום מתגוררים כיום כעשרים מתנדבים

סאות ג'ורג'יה. מלמעלה למטה: גורים של פילי ים תקעו בנו מבט משתאה בעיניהם העגולות והתמימות. למטה: פינגוין מלכותי, אנחנו בסירת הזוויאק והקרחון המתקרב לעברנו

יופי חסר גבולות. מימין: מושבת הפינגווינים הגדולה בסאות' ג'ורג'יה. משמאל: קירות קרח, נופי אנטארקטיקה המכשפים

קרחונים צפים בים, סמוך למושבת הפינגווינים

זמן קצר אחרי שיצאנו מהפיורד הופיע על מסך הרדאר קרחון ענק שלא ידענו על קיומו. ככל שהתקרבנו התבררו ממדיו המפלצתיים: כ־42 קילומטרים אורך, יותר מהמרחק שבין תל אביב לאשדוד

החברים בארגון לשימור מורשת סאות' ג'ורג'יה וחוקרים מכמה ארצות, הפועלים בתחנת המחקר האנטארקטית הבריטית. בבית הקברות הועיר של תחנת הלווייתנים נמצא גם קברו של "הבוס", כפי שקראו לו אנשיו. הרמנו לכבודו כסיות וויסקי, ואלי לידל (Ali Liddle) האנגליה, מצוות ההדרכה של הספינה, הקריאה דברים לזכרו. בערב נערכה על הסיפון מסיבת בריקיז עליזה, שאליה הוזמנו גם המתנדבים והחוקרים מהחוף. מי חשב שאי־פעם נרקוד על ספינה במפרצון King Edward Cove מול קברו של שקלטון, באחר מהמקומות הכי נידחים על הכדור.

פארק יורה דרומי

הראשון שהציג כף רגל בסאות' ג'ורג'יה, בינואר 1775, היה מגלה הארצות הנודע קפטן ג'יימס קוק, שחשב שסוף־סוף הגיע ל"יבשת הגדולה הלבנה", היא אנטארקטיקה. לאכזבתו של קוק לא היה גבול כאשר כמה ימים מאוחר יותר, כשהספינה הגיעה לפינה הדרום מערבית של ה"יבשת", התברר שזהו אי צר וארוך שצורתו כשל שלר של לווייתן קרמו, אורכו כ־170 קילומטרים ורוחבו נע בין שניים לארבעים קילומטרים. הפינה נקראת מאז Cape Disappointment, מה שלא הפריע לקוק להכריז על האי כסריתוריה בריטית ולקראו לו על־שמו של ג'ורג' השלישי, מלך אנגליה באותם ימים. אמנם לא חצינו את סאות' ג'ורג'יה לרוחב כמו שקלטון ושניים מאנשיו (על כך בהמשך), אבל בלענו לתוכנו ככל שניתן את האי הפראי והמרוחק הזה, שנופיו הדרמטיים הם יופי חסר גבולות של שדרות שלג, קרחוני ענק והרים משוננים מכוסי שלג עד. זהו גם "נווה אנטארקטי" של טבע מופלא, שבו חיים כבמקנין פארק יורה דרומי מיליוני פינגווינים ממינים שונים, לצד כלבי ים, אריות ים ופילי ים, וכמובן - עופות ים בהמוניהם.

9 בדצמבר 2014, 54°26′S 54°54′W﻿ / ﻿54.433 מעלות דרום ו54.900 מעלות מערב﻿ / . **סאות' ג'ורג'יה**. מהספינה זה נראה כמו גוש אפרפר, רוחש וצוחצוח. רגע אחרי שירדנו מסירות הוורדיאק, כבר עמרנו עם חיוך אווילי על הפרצוף, צופים במושבת הפינגוויין המלכותי הגדולה באי. כמאתיים אלף פינגווינים ומאות פילי ים צעירים מילאו מאופק לאופק מישור ענק - בין קרחונים, נהרות, מורנות (סחופת קרחונים) והרים מושלגים. תרועות הפינגווינים דמו לתקיעת חצוצרות של צבא המתכונן לקרב, סירחון הלשלשת הרקיע

שחקים, וכל מה שרצייתי היה להישאר שם שבוע. אני חושבת שבכלל לא הרגשתי בגשם הרק שירד. אחר הצהריים עלינו בטיפוס אנרגטי על גבעה בוצית חלקלקה מעל מפרץ Godthul (כנורכנית, המפרצון הטוב), הורועה באלפי תלוליות של Tussock - עשב מקומי הצומח במן זרי ענק בקוטר ובגובה של מטר. על כל תלולית כוז רבץ אריה ים כמו זקיף. בררך בחזרה לסירות עוד ערכנו ביקור במושבת פינגוויני Gentoo, שמקוריהם אדומים וקולם כנעירת חמור. אפרוח זעיר, מהראשונים שבקעו העונה, הציץ מהקן.

פינגווינים הולכים מכות

10 בדצמבר 2014, 54°37′S 54°37′W﻿ / ﻿54.617 מעלות דרום ו54.617 מעלות מערב﻿ / . **Cooper Bay**, **טאוט' ג'ורג'יה**. לראשונה בחיי ראיתי פינגווינים הולכים מכות: הם רחפו פינגווין את רצוה בכוח כחזה כשכל החבורה סביבם צווחת בקול־יקולות, עד שאחד מהם עף אחורה למרחק של יותר ממטר וחזר באיגוף משמאל רק כדי להיות מגורש שוב. מלחמת הכנפיות הזו לא הפריעה לעשרות אלפי האפרוחים החומים שהיו שם לתבוע בתוקף מזון, ולא חשבו שבשלכ הזה הם כבר בגובה של ההורים ואף שמנים מהם. הם נראו כמו קופיפים שעירים, ננפפו בכנפיים והשמיעו ציוצים מעוררי רחמים. פילי ים בגודל של ספינה התקרעו על האדמה בתנועה גלית כמו זחלים ונשפו כמו דודי קיסור.

יש מראות שמולם צריך לעצום עיניים, לפקוח אותן ולהבין שזה אמיתי. כמו למשל פינגוויני המקרוני (Macaroni), המתהדרים במקור אדום ובציצת נוצות וזוהבה המזוקרת ממצחם. הם מילאו את מפרץ Cooper ואת כל המדרון סביב, עולים ויורדים כמו דמויות במשחק מחשב.

גם השמש, השמיים הכחולים, ענני הנוצה והים השקט היו היום לגמרי אמיתיים. כך יכול היה הקפטן שלנו, ייבגני לבקוב, לנווט את הספינה במעבר הצר המוביל לפיורד Drygalski, שאת יופיו באמת אין מילים לתאר. כל 112 התיירים, ורוב אנשי הצוות עמרו על הסיפון מכושפים, כמעט נוגעים בקרחונים ובצוקים. כך במשך יותר משעתיים, עד שהספינה ביצעה סיבוב ועזבה.

זמן קצר אחרי שיצאנו מהפיורד והספינה פנתה דרומית מערבית, לכיוון אנטארקטיקה, יאנוס, סגן הקפטן, הבחין על מסך הרדאר בקרחון ענק שלא ידעו על קיומו, משייט באופק. ככל שהתקרבנו התבררו ממדיו המפלצתיים: כ־42 קילומטרים

מושבת הפינגווין המלכותי הגדולה באי: כמאתיים אלף פינגווינים ומאות פילי ים צעירים מילאו מאובק לאובק מישור ענק, בין קרחונים, נהרות והרים מושלגים

דמעות של קרח

18 בינואר 1915, 34°S76', ים Weddell. כשישה שבועות וכ־1,600 קילומטרים אחרי שיצאה מ־Grytviken, האנדירונס ולכדה בין מדפי הקרח של ים Weddell, 160 קילומטרים בלבד מחופי אנטארקטיקה. היא נסחפה לאטה בים הקרח לכיוון דרום מערב, וככל שחלף הזמן, החורף האנטארקטי סגר עליה גם הוא, הטמפרטורות צנחו לעשרים מעלות מתחת לאפס והשתדר לילה נצחי.

קשה לחשוב על מקום מבודד מזה. גם התקווה שהאביב יביא להפשרת מה של הקרח נכזבה, מלאי המזון הצטמק, ובליתי ברירה הם החלו לצוד פינגווינים וכלבי ים. שקלטון, שהבין יותר מכל אחד את החשיבות שבשמירה על המורל של אנשיו, הקפיד ככל האפשר על סדר יום, על תעסוקה ועל פעילות גופנית.

יותר מהקור והמהרעב, הוא ידע, האויב הכי מסוכן היה דמורליזציה. זו הייתה תחילתו של מסע ההישרדות של 28 חברי המשלחת, בהם יורדי ים מנוסים ועד חוקרים צעירים שזה עתה יצאו מקיימברידג'. כולם עד האחרון ניצלו.

27 באוקטובר 1915, ים Weddell. 281 יום אחרי שנכלאה בין מדפי הקרח ונסחפה עמם מרחק של כ־1,900 קילומטרים,

הם נאלצו לנוטש את הספינה שעמדה לסיים את חייה. הלחץ של עשרות טונות של קרח סגר עליה, קורות העץ האדירות שלה חרקו ולבסוף נשברו בקול נפץ. הם הקימו מחנה על מדף קרח ציב יחסית. כל מריט שניתן היה להציל הוצא מהספינה - ממזון ודלק ועד ביגוד, כלים, אוהלים, סירות הצלה, ולמרבה המזל גם סרטי הצילום של פרנק הרלי, הצלם הרשמי של הספינה. הם נותרו מבודדים בשממת אוקיינוס הקרח, בלי אמצעי קשר ומבלי שאיש יודע על מצבם ואת מיקומם.

21 בנובמבר 1915. בשעות אחד הצהריים הבחין "הבוס" מזווית עינו בתווזה מכיוון הספינה ושאג: She is going, boys! (היא הולכת, בחורים). האנדירונס זקפה זנב, ובתוך דקות צללה לנצח במימיו הקפואים של ים Weddell. באותו ערב הורה שקלטון על פינק מיוחד: ביסקוויט עם ממרח דגים. בנובמבר התקרב לסימו. מוזר ככל שיישמע, השבועות הללו של חיים פשוטים על הקרח היו גם מהנים בדרכם, והם למדו להכיר טוב יותר את עצמם. "לחיים כאן יש גם יתרונות", כתב ביזמונו רופא הספינה, אלכסנדר מקלין. "קראתי פעם שכל מה שהאדם זקוק לו כדי להיות מאושר הוא קיבה מלאה וחום, וזה כמעט נכון".

10 באפריל, 1916. אבל החיים על־גבי מדף קרח בוגדיני שעלול להיסדק בכל רגע הפכו למסוכנים מיום ליום. האנשים ירדו לסירות - לים של מתזים מקפאים, רוח שמשנה כיוון ככל שתחשוק וקרחונים צפים בכל צורה וגודל - ואיכשהו הצליחו לנווט אל Elephant Island שבקצה הצפוני של חצי האי אנטארקטיקה. הם מרקו אל רצועת חוף שאורכה בקושי ארבעים מטרים, רוחבה כעשרים מטרים, ומעל ראשם צוקים קודרים בגובה של מאות מטרים. מבודד ועוין ככל שיהיה, האי הזה היה יבשה - 497 ימים אחרי שרגלם דרכה עליה לאחרונה. "הצטופנו סביב תנור השומן, עשן צורב בפנים, היינו חבורה עליוה למדי.... גופינו הקפואים

החלו להתחמם... החיים לא נראו כה גרועים", כתב ביזמונו הקפטן פרנק וורסלי. אבל ארבעה חודשים כאלה, בקור מקפיא ובשעמום מטריף היו קשים מנשוא. 22 מאנשי הצוות נשארו במקום. שקלטון וחמישה אחרים הפליגו לסאות' ג'ורג'יה להועיק עזרה. הקצין גרינסטריט רשם ביומנו: "כולם בילו את היום כשהם נוקבים בשקי השינה, מעשנים את מעט הטבק שנותר. עוד יום ארוך חלף". קשה מכול הייתה אי־הידיעה אם מישוה בכלל מחפש אחריהם.

כמו כרי להמחיש את נושא הקור, באחד הימים, כשישבנו על סיפון ה־Plancius, סיפרה ר"ר קטיה רירל על החורף שבילתה בתחנת מחקר באנטארקטיקה. יום אחד, בעת כטיול במחלת, היא החלה לבכות מכל היופי מסביב. הרמעות הפכו לקרח והיא נאלצה לקלף אותן מהפנים בייסורים.

36 שעות על קרחונים
24 אפריל - 10 מאי, 1916 שקלטון וחמשת אנשי הצוות הנוספים שטו מרחק של 1,300 קילומטרים במשך 16 יום בסירת

המפרש הקטנה James Caird, בניסיון להשיג עזרה. הם הפליגו בעיצומו של הסתיו האנטארקטי, בים הנחשב לסוער בעולם. לרשותם עמדו רק כרונומטר, סקסטנט (מד־זווית ידני נישא) וטבלאות ניווט, ורק שעות ספורות של שמש כדי לבדוק מיקום. מולם ניצבו גלי ענק בגובה 17 מטרים, קור מקפיא, רוחות במהירות של טורנדו. הסירה נחתה לבסוף במפרץ King Haakon שבצדו הדרומי של האי, בעוד הנקודות המיושבות היחידות, Stromness ו־Grytviken, נמצאות בדיוק מצדו השני. כדי להגיע לשם היה עליהם לחצות את שדרת הרכסים החוצה את האי לאורכו, מסלול שאיש לא עשה קודם ותואר במפות כשטח ריק. שקלטון יצא לדרך עם עוד שניים. שלושת האחרים היו תשושים מדי ונותרו לחכות במפרץ. במשך 36 שעות מסלול הם טיפסו וחצו פסגות וקרחונים, מסלול שגם כיום מעזים לעשותו מתי מעט בלבד.

בשש וחצי בבוקר של 20 במאי 1916 הגיעו השלושה לפסגה, שממנה שמעו במעומעם קול שריקת קיטור. כששמעו בשבע שריקה נוספת - המודיעה לעובדי תחנת Stromness להתייצב למשמרת הבוקר - הבינו שהם הצליחו לעשות זאת. כמה שעות אחר כך השתלשלו במפל, המכונה כיום מפל שקלטון.

במפרץ King Edward Cove. המחברת מוזנת וויסקי על קברו של שקלטון. משמאל: שרידי מפעל לעיבוד לווייתנים

הם נאלצו לנוטש את הספינה. לחץ של עשרות טונות של קרח סגר עליה. קורות העץ חרקו ולבסוף נשברו. הם נותרו מבודדים בשממת אוקיינוס הקרח, בלי אמצעי קשר ומבלי שאיש יודע את מיקומם

מידע מעשי

עונה מומלצת: נובמבר־פברואר
הגעה: ההפלגות לאנטארקטיקה יוצאות בדרך כלל מהעיר אושוואייה (Ushuaia) בדרום ארגנטינה. נחיתה ביניים באירופה, תלוי בחברת התעופה - ומשם לבואנוס איירס - ואז טיסה לאושוואייה.
הפלגה: יש כמה חברות המפעילות ספינות תיירים לאנטארקטיקה. אנחנו הפלגנו ב־Plancius, ספינה קטנה יחסית הנושאת לכל היותר 112 תיירים, של חברת Ocean Wide. הישרות ורמת ההדרכה היו מעולים ביותר. ממליצה בחום.
ביגוד: מגפי גומי חובה (סופקו לנו בספינה), מעילים ומכנסי סערה עמידים במים, כובעים, כפפות, בגדים תחתונים תרמיים וביגוד חם בשיטת הבצל.

13 בדצמבר 2014, 54° 60S

הפלגנו מסאות' ג'ורג'יה ל־Elephant Island, בכיוון הפרך לזה של הסירה לחיפוש עזרה. אחרי ארוחת הבוקר הבחנו בפסגות המרשימות של האי, טהור ובתולי. הספינה עגנה מול הנקודה Point Wild, הנקראת על־שמו של פרנק וויילר, סגנו ויד ימינו של שקלטון, הקבור לשמאלו של "הבוס". כמו אז, גם כיום הים כאן הוא הריבון. הגלים הגבוהים לא אפשרו ירידה בוודיאקים. נשבה רוח חזקה, היה קר (שתי מעלות מתחת לאפס), אבל מעריצי שקלטון לא ויתרו. עמרתי על הסיפון מרמיינת את הרגע שבו ב־30 באוגוסט 1916 ראו 22 הנשאים מאחור את הספינה Yelcho כשעל סיפונה ניצב שקלטון, שחזר להציל אותם.

בין סלעי החוף ראינו פינגוויני Chain strip, שנראים כמו ליצנים. עבור האנשים שבילו כאן ארבעה חודשים היצורים המתוקים האלה היו כמעט מזון יחיד. על החוף ניצבת מצבה צנועה לזכרו של לואיס פאדרו, הקפטן הצ'יליאני של ה־Yelcho, שבעיצומו של החורף הצליח לנווט אל הניצולים.

14 בדצמבר 2014, 54° 63'S

בימים הבאים ספגנו את המראות של אנטארקטיקה. התגלגלנו מצחוק למראה פינגוויני Adeline שקיפצו בין קוביות קרח למרגלות צוקי הר געש, למעלה למטה, כמו חוביטים קטנים; ראינו בפעולה את החמסנים (Skua), עוף דורס ימי), אותם ברוינים שכונתיים ואימת הפינגווינים, שלנגד עינינו חטפו כמה אפרוחי Adeline ובלעו אותם בשלוק. הרגשתי תחושת החמצה על שקלטון, שלא זכה להגשים את חלומו. יותר מסיפור סוחף ומצית רמיון, על קבוצת אנשים שיוצאים למסע לקצה העולם, ולעתים כמו ניצבים מול מכשף מרושע אך יפה תואר - בשבילי המסע של שקלטון מסמל את הסקרנות, את הרצון לדרוך במקום לא ידוע, את היכולת להתפעל מהטבע ולשרוד קשים, את הרחק החלוצי לנוע קרימה, את רוח האדם. ●